

לדור ולדורות

מרכז מורשת הרב נסים
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

רח' זבוטינסקי 44 י-ם ע.ר. 7-491-002-58 טלפקס: 5637524
יוצא לאור בסיוע המשרד לשרותי דת
העורך: הרב שמואל כ"ץ

המשרד לשירותי דת

ייחודה של ארץ-ישראל

פרשת המרגלים מלמדת אותנו על מקומה של ארץ-ישראל בהשקפת היהדות. המרגלים נשלחו והשיבו למשה: "באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה. אפס כי עז העם הישב בארץ, והערים בצרות גדלת מאד וגם ילדי הענק ראינו שם" (במדבר יג, כז-כח). המרגלים מסרו, איפוא, מה שראו עיניהם ובכל זאת אומר עליהם הכתוב שהוציאו דיבת הארץ רעה. רעיון עמוק נובע מתוך פרשה זו. אין לראות את ארץ-ישראל באותה ראייה שאנו רואים כל ארץ וארץ. ומה שיש בארץ ישראל ומה שמתרחש

בה איננו נמדד באותה אמת-מדה דבר גשמי, אבל ארץ ישראל ברוח המיוחדת שבה, ואם אתה קשה, תנאיה בלתי נוחים, האנשים נתונה בידי זרים ונכרים, אל תאמר שטעו המרגלים ובה הוא חטאם שהתחשבו בתנאים החיצוניים בלבד אחרת מבלי להעלות על לבם שהיא נתן אותה ה' לעמו והיא מיועדת לאומה. הם העזו לומר גם מה שלא אומר הילקוט על פרשה זו (רמז כשבא לפתות את ישראל מה אמר

עלון תמוז תשע"ח

- ייחודה של ארץ ישראל
- קריעה על ערי יהודה וירושלים העתיקה
- המצב הקשה של יהודי סוריה
- הספד על הרב הרצוג

ארץ כארצכם' (מלכים ב' יח, לב). ארץ יפה מארצכם אין כתיב כאן, אלא 'אל ארץ כארצכם'. והלא דברים קל וחומר: ומה מי שבא לומר שבחה של ארצו לא אמר גנות על ארץ-ישראל, קל וחומר לשבחה של ארץ-ישראל". כי כשאנו באים להשוות את ארץ-ישראל באיזו בחינה עם חוץ לארץ, אפשר למצוא בכל בחינה ובחינה כשלעצמה יתרון, כביכול, מחוץ לארץ על ארץ ישראל, אבל מבחינת הארץ כולה עולה היא על תבל. זהו ענין עמוק שאין השכל יכול להסבירו, אבל הנשמה היהודית חשה בכך ומרגישה את זאת. ומהו הלקח מכך? בנוגע לארץ-ישראל אין הראייה או השמיעה מספיקים, כי יש בה משהו שאין העין יכולה לראותו והאוזן לשומעו, טמיר הוא ונעלם ומסור ללב ולנפש. וזה מכוון כלפי אלה שרוצים להצדיק מעשיהם שאינם

להם: 'עד באי ולקחתי אתכם אל

עולים לארץ-ישראל בכך, שתנאי הארץ קשים, קיים בה מחסור, על האדם לעמול קשה כדי להשיג מחייתו וכיוצא מדברים כאלה שאמרו המרגלים. ואעפ"י שלכאורה יתכן שיש בדבריהם משהו מן האמת, אבל לגבי ארץ-ישראל אין זאת אמת ודיבה היא. וכאן ראוי להביא דבריו של ר' משה חאגיז, מגדולי חכמי ירושלים לפני למעלה ממאתיים וחמשים שנה, שהיה שליחה הנאמן של ציון. בספרו 'שפת אמת' הוא אומר על הפסוק: "אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם וכל מנאצי לא יראוה" (במדבר יד, כג), מנאצי שאינם רוצים לעלות לארץ כי אם בעגלות ומרכבות סוסים, ועוד באים בטענות שווא ומדוחים ומוציאים שם רע כדי להיות מואסים ביושבי הארץ שהם פירות הארץ, לאלו אני גוזר עליהם שלא יראוה... כי המוציא שם רע על הארץ הטובה הנה מורה היותו לא מבני ישראל" (פרק ט, דף טו, ב). וכן

כותב חמשים שנה אחריו המקובל החסיד ר' רפאל טריוויס בספרו "צח ואדום" (דף ו, א): "והוי זהיר מלעקם פיך לדבר ולבך להרהר על ארץ ישראל, אף בדבר של גנות ח"ו הנראה בה לעיני רואי השמש, ששגגתה עולה זדון, והבט וראה במרגלים מה הגיע עליהם ומה גרמו". והנה לדאבונו אנו רואים מכשולים ופרצות בחומת היהדות גם בארץ-ישראל, כגון: חילול השבת, גידול החזיר, חינוך זר לבנינו וכדומה מדברים שכל עין רואה שהנזק בהם הוא גדול והם מהווים סכנה לישראל, עם כל זאת עלינו להיות בטוחים שאלו תופעות חולפות, כשם שחלפו כל צרנו ומשנאנו בכל הדורות. עלינו לשקוד שכל מעשינו יהיו מושתתים על-פי התורה הקדושה, שהיא יסוד קיומנו ונותנת לנו את הכח לעמוד נגד כל האויבים, ומקיימת את העם גם בהשתנות וחלוף עמים. גורל ישראל בארצו איננו די, הוא קשור עם אותו הסוד הנותן לארץ-ישראל עליונות על מקומות אחרים, עם תורת ישראל ומצוותיה, אשר אם אנו מקיימים אותן, נשב לבטח בארצנו ונחדש את עטרת תפארתנו שהיתה לנו בימי קדם. חז"ל דורשים על הפסוק (במדבר טו, ב) "כי תבאו אל ארץ מושבתיכם" – עם חביב לארץ חביבה, ישראל אחת היא יונתי תמתי ובך בחר ה' אלהיך" ... ויתן להם ארצות גוים ... בעבור ישמרו חקיו" (תהלים קה, מד-מה), התורה נקראת "זאת" "וזאת התורה" (דברים ד, מד), וכתוב: "זאת הארץ" (במדבר לד, ד), וכתוב (שיר השירים ג, ו): "מי זאת עולה מן המדבר" (ילקוט שמעוני, במדבר רמז תשמה). התורה, ארץ-ישראל ועם ישראל הם, איפוא, חד וכל דבר קשור בחברו.

עלינו, איפוא, ליתן בראש מחשבותינו רעיון זה שלמדונו חז"ל ולפעול לפיו, למען נזכה לראות בגאולה השלמה ובהחזרת פארה של ירושלים ליושנה, וישבנו בארצנו באין מחריד, והיינו לעם אשר בוראנו בו יתפאר, אמן.

לדור ולדורות: מאמרים ונאומים, עמ' קכז-קכח

קריעה על ערי יהודה ועל ירושלים העתיקה

בי"ה ירושלים ת"ו ח"י מרחשון תשי"י.

לידיד נפשי ואור עיני הבן יקיר לי מאיר בניהו הי"ו.

שלום וישע רב!

ברגע זה ממש קבלתי את מכתבך מיום י' דנא. וכבקשתך הנני ממהר להשיב לך על שאלת חכם כבוד ידידינו הנכבד הרב הנגיד והדגול כמהר"ר סלימאן ששון הי"ו.

הרואה ערי יהודה שביד ישראל אין צריך לקרוע, [מ"ש ערי יהודה] שבחרבנך*, היינו כשהם ביד גויים ואפי' יש בהם ישוב, ועתה שהם ביד ישראל, אין צריך לקרוע, אלא להודות להשם, ולכוון על זה בברכת הגומל, וירושלים החדשה הרי היא מערי יהודה שבידינו. והרואה את ירושלים אשר בתוך החומות, בודאי צריך לקרוע, אם לא ראה אותה שלושים יום. אלא שלא נהגו כן**. אבל הבא מחו"ל בודאי חייב לקרוע, אפי' אם היה כבר בארץ, כיון שיצא וחזר ועברו שלושים יום צריך לקרוע. איני יודע אם תוכלו לראות החלקים שלא בידינו, ובפרט שאתה כותב שהאירון מגיע לארץ בלילה, ולכן אין שאלה עבורכם. ורק אם תרצו לראות מירושלים החדשה את ירושלים שבתוך החומות. ובבואכם לחיים טובים ולשלום נדבר בזה.

שתי החבילות של חוטי צמר ששלחת, הגיעו. שלש חבילות בעד גבר לא מספיקות. צריך לשלוח עוד אם תוכל וכמה שתוכל. ואתם שלום.

יצחק נסים

*מועד קטן כו ע"א, הרמב"ם פ"ה מהלכות תענית הט"ז, שו"ע או"ח סי' תקסא סע' א, ויו"ד סי' שמ סע' לח.

**ראה להרב זוין בספר המועדים בהלכה עמ' שעא, שו"ת ישכיל עבדי ח"ח סי' כה, וסי' מג, שו"ת אגרות משה או"ח ח"ה סי' לו, שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ע"ג, חזו"ע ארבע תעניות עמ' תלו הע' ד.

לכלל ולפרט: הלכות קצובות, ח"א, עמ' צד-צה

הרב יצחק נסים מבקר במחנה צה"ל, לימינו: הרב הראשי לצה"ל הרב שלמה גורן

על מצבם הקשה של יהודי סוריה

ט' בסיון תשכ"ה

לכבוד

גב' גולדה מאיר

שרת החוץ

ירושלים.

שלום וישע רב,

המכתב הרצוף נכתב בבירות בכ"ד באייר ש"ז ונשלח אל הרב יצחק שחיבר, הרב הראשי לעדת הספרדים בבואנוס-איירס, אשר העבירו אלי. הכותב לא חתם את שמו, אבל הרב שחיבר מעיד עליו שהוא "תלמיד חכם ירא שמים מרבים ועסקן ציבורי גדול ומפורסם". הדברים הכלולים בכתב נראים כחשובים ביותר ודורשים התעניינות מהירה. כשקראתי את המכתב נחרדתי עד מאד ממצבם של אחינו יהודי סוריה שהורע לאחר העלאתו לגרדום של אלי כהן הי"ד.* ביקשתי לדעת גם מיהו אברהם כהן שעלה עם משפחתו לישראל וגרם, לדברי הכותב, צרות צרורות ליהודי חלב. בחג השבועות ביקר אצלי מר דוד אליה, נתין בירות, שלדבריו היה נציג לבנון באו"ם, ועתה עוסק בסידור תערוכה על יהדות צפון-אפריקה מטעם משרד החינוך. הוא הביא עמו את מר יעקב כהן, בנו של הנ"ל, ובהזדמנות זו נתבררו לי כמה פרטים. יעקב כהן הוא רוקח ועובד בבית המרקחת של קופת-חולים ברח' שטראוס בירושלים. ואכן, אשתו נשארה בחלב, כפי שכתוב במכתב, אך לדבריו משום שבהיותה נתינה פרסיה אין כל חשש לחייה. הוא סיפר שעלה ארצה עם המשפחה לפני כ-4 חדשים ע"י בריחה. הוא גר ברחוב בן מימון 44. זה מה שיכול אני למסור, וראוי לבדוק את הדברים ולמלא את רצונם של אחינו המעונים והמדוכאים למען יוסרו מעליהם אימות ובלהות. כיוון שהמכתב נכתב מסיבות ידועות בכתב שכותבים יהודי סוריה, ובלשון מעורבת עברית וערבית ומלא ראשי תיבות ורמזים, סברתי שראוי להמציא לה תרגום ופיענוח ראשי התיבות.

בכבוד רב,

יצחק נסים

*אלי כהן היה מרגל ישראלי שהצליח להשתלב בצמרת השלטון הסורי. הוא נתפש ונתלה בדמשק בט"ז באייר תשכ"ה.

לדור ולדורות: בקומה זקופה קעח-קעט

"תורת אמת הייתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו"

הספד על הרב הראשי לישראל הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג זצ"ל

בהלוויה, כ' בתמוז תשי"ט

"תורת אמת הייתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו, בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון" (מלאכי ב, ו). פסוק זה מדברי הנביא מלאכי, דומה שהוא הולם יפה את דמותו של רבינו הנערץ והדגול מרא דארעא דישראל, הגאון הצדיק ר' יצחק הלוי הרצוג, ולא רק כפשוטו של פסוק אלא גם כפי שדרשוהו חז"ל (ילקוט מלאכי רמז תקפת): "תורת אמת הייתה בפיהו" – שלא טימא את הטהור ולא טיהר את הטמא. "ועולה לא נמצא בשפתיו" – שלא אסר את המותר ולא התיר את האסור. "בשלום ובמישור הלך אתי" – שלא הרהר אחר המקום. "ורבים השיב מעון" – שהשיב פושעים לתורה. משחר עלומיו נהירים היו לו שבילי דתלמודא, הבבלי והירושלמי, וכבר אז שימש בקודש בכמה קהילות עד שהובא אחר כבוד לירושלים לרעות את עם ה' בארץ הקודש. בחירתו לתפקיד זה, שעניי היהדות בארץ ובגולה צופיות אליו, בעת שהיו בישראל רבנים גאונים בתורה וגדולים במעשה – יצאה ללמד שמשכמו ומעלה היה גבוה. ואכן, ימי כהונתו היו ימים סוערים וגדולים לבית ישראל, האומה הייתה זקוקה לרועה ומנהיג רוחני בשיעור קומתו אשר ינהיג את ספינתה לחוף מבטחים. רבינו הוכיח שהוא לא היה מוגבל בתחומים, כשם שידיעותיו בתורה ובמדע הקיפו תחומים רבים, כן היו שטחי פעולותיו מרובות פנים. לא היה דבר גדול וקטן ביהדות ובעולם היהודי שלבו לא היה ער אליו; לא היה גבול לרצונו לשרת את העם בכל מקום אשר הוא נחת בו; לא הייתה פעולה רוחנית או בעלת משמעות מדינית שלא נחלץ למענה והטה שכמו לסבול. תלאה הלשון למנות ולספור פעולותיו ומעשיו הטובים כי רבו, ולמפורסמות אין צריך ראייה. דומה שהמעשים עודם מהדהדים בעולמנו ורישומם ניכר, ואנו עדיין שרויים תחת רושםם של הדברים ואין בנו כוח להעלותם ולציירם. נראה לי שעל הנפטר הגדול יש להליץ דברי רבותינו (בבא בתרא צא, א): "אמר רב חנן בר רבא אמר רב: אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם עמדו כל גדולי אומות העולם בשורה, ואמרו: אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברניטה". לכאורה יש כאן כפל לשון: מנהיגו של עולם הוא קברניטה של ספינה, ולמה הובאו שתי לשונות אלו? אלא לומר לך, שעל אישיות כאברהם אבינו, שהיה יחיד בדור – מותו הייתה אבידה לעולם ואבידה לאנשי מקומו. כלפי העולם אמרו – אבד מנהיגו, וכלפי מקומו – אבד הקברניט. שמעו של הרב הרצוג הגיע לקצווי ארץ וים רחוקים, ומפיו ביקשו תורה וממנו דרשו עצה ותושייה. העולם היהודי איבד, אפוא, את מנהיגו, ולנו אבד הקברניט אשר במשך שנים ועשרים שנות רבנותו הנהיג את העם על מבועי התורה והיראה, והיה לו נציג למופת ומנהיג מחונן, אשר ידיו היו אמונות וה' הצליח בידו. אם נבוא לתאר את מעלותיו וסגולותיו, את מידותיו התרומיות ואת הליכותיו בקודש – לא נהא מספיקים. ברם, פטור בלא כלום אי אפשר, ונציין רק אפס קציהם. אהב את התורה ולא פסק פיהו מלגרוס בה תדיר; אהב את השלום והתרחק מן המחלוקת; אהב את הבריות ולא בז מעולם לאדם. ותכונה זו האחרונה היא שנתנה לו בעיקר את המנהיגות על ספינת ישראל, כפי שמצינו בירושלמי (דמאי פ"א, ה"ג), כששאלו תלמידיו של רבי פנחס בן יאיר בעת שעבר את הנהר בלא גשר: "יכלין אנן עברין"? אמר להם: "מאן דידיע בנפשיה דלא אקיל לברנש מן ישראל מן יומי – יעבור". אף רבינו עבר את הנהר ולא נרתע, כי תכונה זו הייתה טבועה בנפשו וחלק מהווייתו. פעולותיו בענייני הציבור והיחיד, מעשיו להרבצת תורה, ומשפטיו אשר שם בישראל – ינחו את דרכה של הרבנות הראשית לישראל, שרבינו היה ממעצבי דמותה, וישמשו לנו מקור השראה לבאות, התפקידים הרמים והמגוונים

המוטלים עלינו בראשיתה של תקופה גדולה זו, למען נצליח לעשות אוזניים לתורה, לקרב רחוקים ליהדות, ולעלות את ערכיה למען יתקיים בנו הפסוק: "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך" (ישעיה נד, יג). קשה לי האבידה הגדולה, אשר זכיתי לשרת עימו את עם ה' בתפקיד אחד, ואין גבול וקצה להערכתי את שיתוף הפעולה המלא, והאמון הבלתי מסויג שהיה בין שנינו. אבידתו קשה לבני משפחתו, לרבנית הגדולה, אשר ליוותה אותו בכל פעולותיו, ולבני החשובים, זכותו תעמוד להם ולנו ולכל בית ישראל. ואין לנו עתה אלא לומר: ואתה לך ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין, ותהא נשמתך צרורה בצרור החיים, אמן.

לדור ולדורות: מאמרים ונאומים, עמ' תיא-תיב

הרב הרצוג מברך את הרב נסים להיבחרו לראשון לציון

הרב הרצוג מברך בטקס הכתרת הרב נסים לראשון לציון הרב הראשי לישראל